

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

Ügyszám: SZJSZT-17/15.

A szakvélemény címe: Műhelyépület és látogatóépület átépítésének szerzői jogi megítélése

A szakértői vélemény kialakításához figyelembe vett tényállás

A tanácsi tervezővállalattal munkaviszonyban álló néhai tervező munkaviszonya keretében készítette el 1986-ban –az ingatlan új műhelyépületének, illetve látogatóépületének az engedélytervét.

A műhelyépület átépítésére 2005. március 25-én kelt engedélytervek alapján került sor. A Továbbképző Központ használatbavételi engedélyének dátuma 2007. december 17-e.

Látogatóépület átépítésére 2005. március 25-én kelt engedélytervek alapján került sor. Az épületek használatbavételi engedélyének dátuma 2007. december 27-e.

Felperes álláspontja szerint az ő szerzői jogi védelem alatt álló engedélyterveinek az alperes általi felhasználásához – nevezetesen a többszörözéséhez, átdolgozásához – a felperes engedélyezésére lett volna szükség, azzal, hogy az alperest, az engedély fejében díjfizetési kötelezettség is terhelte volna.

Felperes képviselője, 2011. május 23-án kelt, alpereshez intézett levelében sérelmezte, hogy az alperes fentiekben részletezett magatartását és a jogvita békés rendezését kezdeményezte, de az alperes a felperesi igény teljesítésétől elzárkózott.

Felperes ilyen előzmények után fogalmazta meg a keresetét, amelyet a perben pontosított. Így a /18. alatti beadványa tartalmazza a bíróság által elbírálandó kereseti kérelmét.

Alperes a kereset elutasítását kérte, védekezése több irányú volt.

Az elévülésre történt hivatkozáson túl arra hivatkozott, hogy a felperes tervezte műhelyépület, illetve látogatóépület nélkülözött mindennemű olyan egyediséget, amely azokat alkalmassá tette volna arra, hogy az építészeti alkotásokat megillető szerzői jogi védelem kiterjedjen rájuk.

Másodsorban azzal érvelt, hogy az eredeti funkció megváltozása után – az épületek korábbi funkciója megszűnt, közösségi funkciót nyert el – az ingatlan tulajdonosának joga volt az épületek átalakításához.

Harmadsorban azzal érvelt, amennyiben mégis szükséges lett volna a korábbi tervező engedélyének a beszerzése, ez a kötelezettség nem az alperest terheli.

A megkereső bíróság által feltett kérdések:

1. Felperes által a bíróság rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján megállapítható-e, a felperesi jogelődnek 1986-ban készített, a műhelyépület, illetve a látogatóépület terveinek a tartalma?

2. A felperes jogelődje által készített tervek, illetve az azok alapján felépült ún. műhelyépület és látogatóépület bírt-e olyan egyéni eredeti jelleggel, elérik-e az egyediség azon fokát, amely alapján az épület(ek) tervei, illetve az azok alapján megvalósult épületek szerzői jogvédelemben részesülhettek?

3. Megállapítható-e, hogy a felperes jogelődje által 1986-ban tervezett, majd a tervezését követően megépített ún. „műhelyépület”, valamint az ún. „látogatóépület” 1986. és 2005. közötti időszakban teljes egészében azonos volt, azonos maradt-e, változtatás nélküli volt-e az alperes által 2005-ben felmért épülettel, épületekkel (mely alperesi épületfelmérés a 2005. évi állapotot rögzíti)?

4. Abban az esetben, ha a műhelyépület, illetve a látogatóépület a 1986. évi tervek szerinti állapotához képest a 2005. évi állapotfelérést megelőzően változott volna, úgy a megváltoztatott épületre kiterjed-e szerzői jogvédelem?

5. A felperes jogelődje által tervezett 20,4 m hosszú ún. látogató épület eredetileg egy 24 m hosszú meglévő épületszárnyhoz csatlakozva épület meg, építészetiileg azzal együtt alkotott egy épületet. Amennyiben az 1986-ban tervezett látogatóközpont (látogatóépület) egy már meglévő, 24 m hosszú épületszárnyhoz csatlakozva épület meg és építészetiileg azzal együtt alkotott egy épületet, úgy esetleges szerzői jogvédelem fennállta esetén is az épület egészét illetheti-e csak meg szerzői jogvédelem, függetlenül attól, hogy a meglévő épületszárny elbontásra került?

6. A felperes jogelődje által készített és csatolt, körvonalrajzokat tartalmazó tervek a szakma szabályainak megfelelően építészeti tervként minősülnek-e?

Építészeti alaprajzot nem, csak körvonalrajz-szerű kontúrokat tartalmazó terv az építészeti alaprajz hiányában rendelkezik-e megfelelő használhatósággal?

7. Építészeti tervek felhasználását jelenti-e, ha a tervező a megrendelő (tulajdonos) megbízása szerint az épület(ek) tulajdonosa által elhatározott átépítéséhez szükséges, elkészítendő új tervek elkészítésénél meglévő épület régi tartószerkezeteinek egyes elemeit, mint meglévő műszaki adottságot veszi figyelembe.

8. Megilleti-e az épület tulajdonosát az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet – ha annak igénye, illetve szükségessége a részéről felmerül – átépítse (annak építészeti kialakítását, rendeltetését, stb.) megváltoztassa vagy akár elbontsa azt?

9. Megilleti-e az ingatlan tulajdonosát az a jog, hogy a funkcióját tekintve számára szükségtelen épületet átépítse és ennek során a meglévő épület egyes részeit az újabb épületben felhasználja?

10. A perben érintett épületek az Önkormányzat tulajdonában levő ingatlan területén került megvalósításra, a projekt célja a terület megújítása, a közösségi funkciót szolgáló beruházások révén a városrészben új, központi épület kialakítása, a terület kapcsolása egy turisztikai központhoz, a meglévő épületek bontásával vagy átalakításával elsősorban turizmushoz kapcsolódó, illetve oktatási célra hasznosítható infrastruktúra létrehozása. Erre tekintettel a tulajdonosnak a korábbi ingatlan területen elhelyezkedő épületek funkciójának (az épületek nagyobb részük lebontásával, kisebb részük átépítésével járó) megváltoztatás a tulajdonos indokolt változtatásra irányuló magatartásaként minősül-e?

11. A tulajdonosnak indokolt változtatásra irányuló magatartása a tervező szerzői jogainak sérelmével járhatott-e?

Az eljáró tanács szakvéleménye:

Általános megállapítások

A Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése értelmében a Testület a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást. Fentieknek megfelelően, a tárgybeli ügyben a Testület eljáró tanácsa, a részére feltett kérdések megválaszolását a periratok alapján végezte el.

Az eljáró tanács 1. kérdésre adott válasza

Az 1986. március hó keltezésű teljes építési engedélyezési tervdokumentáció iratanyagból és tervlapokból áll. Az iratanyag tartalmazza az előzményiratokat, összefoglaló adatokat, műszaki leírásokat.

A tervlapok (melyek a csatolt tervjegyzék szerint minden, az eljárásban használt tervet tartalmazzak): helyszínrajz, alaprajzok körvonalrajzai, metszetek és homlokzatok.

A tervdokumentációból megállapítható az épület telken való elhelyezése, funkciója, funkcionális kialakítása (műszaki leírásból), alaprajzi mérete, szintszáma, homlokzati megjelenése, alkalmazott szerkezetek és anyagok. Bár a műszaki leírásból egyértelműen kiderül az alaprajzi elrendezés elve, pontos kialakítása a tervekből nem derül ki, mivel az alaprajzok csak az épület kontúrját jelölik.

A per iratanyaga tartalmazza az alperes által készített 2005. 03. 25. keltezésű építési engedélyezési tervdokumentációval együtt a Polgármesteri Hivatal 1. által készített másolatban (2014. 02. 26. keltezésű) egyéb felperes jogelődje által készített terveket. A tervek felperes jogelődje által 1986 novemberében készített, M 1:50 léptékű, a műhelyépület kiviteli tervei. A terveken 2005. 09. 21. keltezésű Polgármesteri Hivatal 2. pecsétje található (valószínűleg alperes építési engedélyezési dokumentációjának melléklete lehetett). Ezen tervekből egyértelműen kiderül az épület teljes alaprajzi kialakítása is.

A fentiekre való tekintettel a Bíróság által feltett első kérdésre az a válasz adható, hogy a Felperes által a bíróság rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján a felperesi jogelődnek 1986-ban készített, a műhelyépület, illetve a látogatóépület terveinek a tartalma *lényegében* megállapítható.

Az eljáró tanács 2. kérdésre adott válasza

A kérdés megválaszolása előtt az eljáró tanács szükségesnek tartja az alábbi jogszabályi rendelkezéseket felhívni.

Az Szjt. 1.§ (2) bekezdése alapján: „Szerzői jogi védelem alá tartozik - függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e - az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

[...]

k) az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve”

A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől. [Szjt. 1.§ (3) bek.]

Az Szjt. 4. § (2) bekezdése alapján „Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

Az idézett rendelkezések alapján egy alkotás szerzői jogi védelemben részesül, ha létrehozatalakor alkotói mozgás-, illetve játéktér állt a szerző rendelkezésére, valamint, ha a mű nem más alkotás szolgai másolata.

Az Szjt. 1.§ (3) bekezdésének második mondata alapján a védelem nem függ minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalától (e tekintetben az eljáró tanács utal a 6.) kérdésre adott válaszában végén található további megállapításokra is).

A fentiekre tekintettel az eljáró tanács válaszában kialakításához a tervek és épületek egyéni-eredeti jellegét vizsgálta meg. Ennek során az alkotói mozgástér meglétének vizsgálata mellett arra is figyelemmel volt, hogy a funkció vagy valamely kötelező rendelkezés az alkotás folyamatában nem zárta-e ki teljes mértékben a szerző alkotó döntésének érvényesülését.

A vizsgálat alapján az eljáró tanács megállapította, hogy az ügyben a Felperes jogelődje által készített tervek egyedi helyszínre, egyedi építetói igények alapján készültek. A tervek nem meglévő títustervek adaptációi. Bár az épületek szerkezete típusszerkezet, az építészeti megoldás az adott építetói igényeknek megfelelő, ahhoz igazodó egyéni megoldásnak tekinthető. A tervek mindkét épület vonatkozásában egyéni, eredeti jellegűek, így ezeket szerzői jogi védelem illeti meg.

Az építmények szerzői jogi vizsgálat szempontjából valójában a tervek megvalósításainak tekinthetők, azok térbeli, három dimenzióban történő többszörözését jelentik. Ahogyan az Szjt. fogalmaz: „Az egy példányban többszörözés sajátos esete az építészeti terv háromdimenziós megvalósítása, az épület megépítése [18. § (2) bek. második mondat].”¹

E vonatkozásban az eljáró tanács arra is fontosnak tart utalást tenni, hogy. „A védelemben az a sajátos, hogy noha az építészeti mű szerzői jogi értelemben az építészeti terv többszörözése („megtestesítése”) útján létrejött „másolat”, ennek ellenére mind a terv, mind a megépített épület külön-külön műfajta. További sajátosság az, hogy az építészeti alkotás funkcionális, és nem elsősorban esztétikai mű. Mindazonáltal a művészeti alkotások között védi a BUE, ez tehát a védelem alapja (beszámítási pontja), nem pedig az, hogy milyen funkciót milyen módon, milyen ötletesen valósít meg, vagy segít megvalósítani az építészeti mű. Az

¹ Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, szerkesztette: Gyertyánfy Péter, Budapest, 2014.

építészeti terv(mű) külön oltalma pedig annak a bizonyítéka, hogy a védelemnek nincsenek esztétikai követelményei.”²

Az eljáró tanács az előzőek alapján megállapítja, hogy az egyéni eredeti jelleg az épületek (így az ún. műhelyépület és a látogatóépület) esetében is szintén egyaránt fennáll.

A második számú kérdésre tehát az a válasz adható, hogy mind a tervek, mind pedig az épületek szerzői jogi védelem alatt állnak.

Az eljáró tanács 3. kérdésre adott válasza

A rendelkezésre álló iratokból nem állapítható meg minden kétséget kizáróan, hogy a felperes jogelődje által 1986-ban tervezett és megépült épületek azonosak maradtak-e 2005-ig, mivel 2005. évi felmérési tervek az eljáró tanácsnak nem állnak rendelkezésére. Így az összehasonlítást e tekintetben az eljáró tanács nem tudta megfelelően elvégezni.

Utal azonban arra, hogy az alperesi dokumentáció tartalmaz képfelvételeket (fotókat), amelyek az épületek átalakítást megelőző állapotát rögzítik. E fotók alapján az épületeken jelentős, szemmel látható külső átalakítás nem történt. Egyúttal megállapítható az is, hogy az alperes által készített tervek azon részei, melyek az átalakítást nem érintették, az eredeti 1986. évi állapotot tükrözik.

Az eljáró tanács 4. kérdésre adott válasza

A 3. kérdésre adott válaszban kifejtettek szerint a szakértői vizsgálatához nem áll rendelkezésre olyan dokumentum, amely azt valószínűsítene, hogy az épületek 1986 óta olyan mértékben és módon átalakításra (módosításra) kerültek volna, amelyek miatt az esetlegesen időközben megváltoztatott épület(ek) [mint építészeti alkotás(ok)ra] szerzői jogi védelmének fennállta külön vizsgálható lenne.

Az eljáró tanács 5. kérdésre adott válasza

Felperesi jogelőd (pontosabban a peradatok alapján a felperes elhunyt munkavállalója) által tervezett épületek és azok tervei (az 2. kérdésre adott válasz alapján) szerzői jogi védelem alatt állnak, függetlenül attól, hogy 1986-ban az épület egy meglévő épület mellé épült, ami egyébként azóta elbontásra került. A látogatóépület szerzői jog védelmének fenn álltát a kérdésben jelölt bontás nem érintette, tekintettel arra, hogy a védelem feltételei (egyéni eredeti jelleg) ezen épület vonatkozásában önállóan is teljesültek.

Az eljáró tanács 6. kérdésre adott válasza

Az eljáró tanács előjáróban utal arra, hogy a tervek szerzői jogi védelmének megállapíthatósága szempontjából nem bír jelentőséggel az a körülmény, hogy a tervek „a szakma szabályának megfelelően építési tervnek minősülnek-e”, vagy hogy azok rendelkeznek-e megfelelő „használhatósággal”.

² Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában. In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései – Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010-2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2014. p. 119.

Szerzői jogi védelem az építészeti alkotást (épület, építmény) és annak tervét is illetheti. Az épület terve az, amiből az épület megvalósítható. Az épület megvalósításához több, de legalább kettő tervfázisra, építési engedélyezési tervre és kiviteli tervre van szükség. Mindkettő tervfázis szükséges az épület megvalósíthatóságához. Az alaprajzi körvonalrajzok az épület építési engedélyezési tervének részei, figyelembe véve az épület eredeti funkcióját. Korabelileg ez az építési engedélyezési dokumentáció részeként, figyelembe véve az épület eredeti funkcióját - építész alaprajznak felelt meg. Az építési engedélyezési dokumentáció részét képező alaprajzi körvonalrajz arra a célra, amire készült (építési engedély megszerzése) megfelelően használható volt. Az épület kivitelezéséhez kiviteli terv készült.

A tervek és a perbeli körvonalrajzok kapcsán is megállapítható, hogy ezek egyéni eredeti jellegűek és erre való tekintettel szerzői jogi oltalomban részesülnek, mert a használhatóság nem lehet szempont a szerzői jogi védelem megállapíthatóságában.

Ezzel összefüggésben az eljáró tanács utal arra, hogy a Testület korábbi szakvéleményében (SZJSZT-26/2004) – a szakirodalmat idézve – már rámutatott, hogy „az építészeti alkotás nem köthető meghatározott tervfajtákhoz, az a döntő kérdés, hogy az adott tervben az alkotó, eredeti jelleg megnyilvánul-e.”³ E szakértői ügyben vizsgált épületekre vonatkozó (látvány)tervek és vázlatok kapcsán az SZJSZT részéről eljáró tanács szakvéleményében leszögezte, hogy a „szerzői jogi oltalom szempontjából közömbös, hogy a rendelkezésre bocsátott „vázlatok és tervek” sem engedélyezési, sem kivitelezési építészeti terv kidolgozottsági szintjét nem érik el, legfeljebb műszaki rész megoldásokat is tartalmazó látványtervnek minősülhetnek. A szerzői jogi védelem ugyanis nem kötődik meghatározott tervfajtákhoz, csak az egyéni-eredeti jelleghez.”

A kérdés kapcsán megemlíthető továbbá, hogy még abban az esetben is, ha a tervként való „használhatóság” hiányában tervként nem lennének védelemben részesíthetők a felperesi körvonalrajzok, az Szt. 1.§ (2) bekezdésének *h*) pontja alapján szintén vizsgálható lenne, hogy azok a rajzolás útján vagy más hasonló módon létrehozott szerzői jogi védelemben részesülő grafikai alkotások-e.

Az eljáró tanács 7. kérdésre adott válasza

Az Szt. 16. § (1) bekezdése alapján: „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van **a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására** és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

Az Szt. 18. § (2) bekezdése alapján: „A mű többszörözésének minősül különösen a nyomtatással megvalósuló mechanikai, filmes vagy mágneses rögzítés és másolatkészítés, a hang- vagy képfelvétel előállítása, a sugárzás vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz történő közvetítés céljára való rögzítés, a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton átvitt művek anyagi formában való előállítása. **Az építészeti alkotások esetében többszörözés a tervben rögzített alkotás kivitelezése és utánépítése is.**”

³ Csillag György: Az építészeti alkotások szerzői jogi oltalma, Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 1987., 42.o

„A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre” (Szt. 29. §).

Nem beszélhetünk azonban szerzői jogi értelemben vett átdolgozásról, ott ahol szolgai átvétel állapítható meg, illetve akkor, ha az alapul szolgáló alkotás sem részesülne szerzői jogi védelemben. Az átdolgozásra (jelen ügyben épület áttervezésére) vonatkozó felhasználási engedélyt a felhasználó, felhasználási szerződés megkötésével szerezheti meg, a mű kapcsán vagyoni joggal rendelkező szerzőtől vagy a felhasználási engedély adására jogosult más személytől.

A fentiek alapján a szerzői mű átdolgozása felhasználásnak tekinthető. A felhasználás – a védelmi időn belül – az eredeti mű szerzőjének hozzájárulásához kötött. Az építészeti alkotás átdolgozása, áttervezése csak az eredeti szerző, tervező építész – tervben vagy az épületben testet öltő – szellemi alkotásának felhasználásával történhet. A felhasználás ténye tehát nem függ attól, hogy az átdolgozó valóban használta-e vagy rendelkezett-e az eredeti szerző terveivel az épület áttervezéséhez vagy csupán adott épület valamely létező részének alapulvételével hozta létre az annak átdolgozására szolgáló teveit.

Tekintettel arra, hogy az épület felépítése, átdolgozása is a terv, mint mű, felhasználását (többszörözését) jelenti, ezért ebből következik az is, hogy az épületet érintő felhasználás (átépítés, ráépítés) egyúttal a tervben megtestesülő mű felhasználását jelenti. Ez a megállapítás az épület egyes szakági munkarészeinek (a tartószerkezet egyes elemeinek) vonatkozásaiban is igaz, feltéve, hogy e részek a mű (épület vagy terv) valamely azonosítható részének tekinthetők, hiszen az Szt. 16. § (1) bekezdése alapján a szerző kizárólagos engedélyezési joga csak ilyen részek tekintetében állapítható meg.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a jelen ügyben mindkét épület olyan azonosítható részre került felhasználásra, amely révén a felhasználás már e művek átdolgozásának minősíthető, mivel a felhasználás eredményeképpen mindkét épület esetében egyúttal új, egyéni eredeti jellegű épület (és terv) jött létre.

Az épületek átdolgozása az előző bekezdésben foglaltaknak megfelelően a tervek átdolgozását, vagyis felhasználását is jelentette.

Az eljáró tanács 8. és 9. kérdésre adott válasza

Tekintettel arra, hogy a Bíróság által feltett 8. és 9. kérdések szoros összefüggésben állnak ezért az eljáró tanács ezek vonatkozásában összevont válaszokat ad.

Az Szt.-ben nem szabályozott kérdésekre vonatkozóan, a törvény kifejezett kapcsolatot teremt a Ptk.-val, mivel az utóbbi – a szakvélemény elfogadásának időpontjában hatályos – 3. §-a értelmében: „A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok átszállására, átruházására, megterhelésére, valamint az e törvény hatálya alá tartozó művekkel és egyéb teljesítményekkel összefüggő egyéb személyi és vagyoni jogviszonyokban az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései az irányadók.” E rendelkezés 2014. március 15. napját megelőző szövegezése: „3. § Azokban a kérdésekben, amelyeket ez a törvény nem szabályoz, a Polgári törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni”.

A 2014. március 15. napjától hatályos Ptk. (a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 5:22.§) a korábban hatályos rendelkezésekkel (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 99.§-a) egyezően akként rendelkezik, hogy a tulajdonos jogosult a dolgot használni és a dologból folyó hasznokat szedni, viseli a dologgal járó terheket és a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni. A tulajdonosi jogosítványok (különösen a használat) kétség kívül kiterjednek tehát arra, hogy az épület felett a tulajdonosa rendelkezzen.

A szerző művének engedélye nélküli átdolgozása (átépítése, megváltoztatása), elbontása esetében alapvetően kétfajta szerzői jogi jogosultságnak van jelentősége:

- egyrészt a szerző műve integritásával kapcsolatos személyhez fűződő jogainak (átépítés, megváltoztatás vagy lebontás)
- másrészt a szerző művével kapcsolatos, annak átdolgozásával kapcsolatos vagyoni jogainak (átépítés, megváltoztatás).

Az eljáró tanács által hivatkozott korábbi rendelkezések alapján megállapítható, hogy a szerző (vagyoni vagy személyhez fűződő) jogainak megsértését eredményezi, ha műve felhasználása kapcsán tőle nem kérnek engedélyt. A jogsértés akkor nem állapítható meg,

- ha a változtatás a szerző hírnevére vagy becsületére nem sérelmes,
- vagy ha (a vagyoni jogok tekintetében) szabad felhasználási esetről beszélhetünk.

A fentiek szerint a tulajdonos tulajdonával összefüggő rendelkezési joga a tervező szerző szerzői jogaival a jelen ügyhöz hasonló esetekben összeütközésbe kerülhet. A Bíróság által feltett kérdések tehát valójában a tulajdonos és a szerzői jogosult jogai között feszülő ellentétre, az érdekek ütközésére és a lehetséges feloldásukra irányulnak.

A jelen ügyhöz hasonló esetekben a tulajdonosi és a szerzői jogi jogosulti érdekek ütközésének feloldása érdekében az ún. érdekösszemérés elvét alkalmazza mind az SZJSZT, mind pedig a bíróság.

Ezzel összefüggésben előjáróban megállapítható, hogy általános, minden esetben irányadó norma e tekintetben nem létezik, esetileg szükséges a vizsgálat elvégzése, az Szjt. és az utaló szabályán keresztül alkalmazandó Ptk. alapján, különös tekintettel utóbbi jogszabály 1:5. §⁴-ára.

Az eljáró tanács utal arra, hogy következetes szakértői gyakorlat alakult ki az érdekösszemérés főbb elvei kapcsán. Ez az esetek túlnyomó részében abba az irányba mutat, hogy egyes épületek funkcióváltás miatti átépítése során a dologi jogi tulajdonjog a szerzői jogi jogosultsággal szemben elsőbbséget élvezhet, ugyanakkor ez – az esetről esetre elvégzett mérlegelés alapján – nem vezethet a szerzői jogosultak jogainak (személyhez fűződő- és vagyoni jogainak) megsértésére. A Testület hasonló tárgyú szakvéleményeit (SZJSZT-18/09, SZJSZT-19/12, SZJSZT-19/12/02, SZJSZT-05/13, SZJSZT-13/13) az eljáró Tanács jelen ügyben is iránymutatóként hivatkozza.

⁴ 5:22. § [Használat, hasznok szedése, terhek viselése és veszélyviselés]

A tulajdonos jogosult a dolgot használni és a dolog hasznait szedni; viseli a dologgal járó terheket és a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni.

Az SZJSZT-18/09. számú, autópálya tervezéssel kapcsolatos szakvélemény megállapítása szerint:

„32. A szerzői jogban a szerző (szerzői jogosult) törvényben rögzített kizárólagos jogát közérdekből vagy a szerzői jogi védelem alóli belső kivétel (pl. hivatalos irati kivétel) zárja ki, vagy a szerzői jog közérdekű belső kivételei és korlátjai korlátozzák (pl. szabad felhasználás hatósági, bírói eljárásban). Ugyanakkor a jogrendszer belső egysége és általánosabban az Alkotmány érvényesülése azt a követelményt támasztja, hogy ne oltsák ki egymást az eltérő szabályozási célokat megvalósító normák. Ahol a kioltás kockázata jelentkezik (pl. tulajdonos dologi joga és a szerző kizárólagos joga ütközése), ott vagy általános magánjogi elvek (elsősorban a joggal való visszaélés tilalma) alkalmazása, vagy az adott jogok gyökerét jelentő alapjogok ütközését feloldó alkotmánybírósági döntés segíthet.”

Az eljáró tanács teljesen mértékben osztja a Testület idézett szakvéleményének, a korábbi szakértői gyakorlatra vonatkozó megállapítását, melynek értelmében:

„139. E körben elsődleges az elvi kérdést egyébként kellő differenciálás nélkül eldöntő EBH2005. 1201 szám alatt közölt döntés, amely szerint, ha a tulajdonos rendeltetésszerű joggyakorlása során kívánja a funkcionális művet (épület) átépíteni, akkor ezt megteheti az eredeti tervező hozzájárulása nélkül.

140. E döntés lényeges tartalma az eljáró tanács álláspontja szerint nem az, hogy nem létezik az eredeti terv tervezőjének átdolgozási joga, hanem az, hogy az eredeti tervező nem akadályozhatja meg a „rendeltetésszerű” átépítést azzal, hogy

- egyáltalán nem járul hozzá az eredeti tervek átdolgozásához,
- a hozzájárulását olyan feltételéhez köti, amelyek kikötése joggal való visszaélést jelent.

Ilyen lehet adott esetben az is, ha csak akkor adja meg a hozzájárulást, ha ő készítheti el az átdolgozáshoz szükséges terveket, noha e tervek mással kedvezőbb feltételekkel készíthetők el, vagy a tervezőt kötelezően pályázat (pl. közbeszerzés) útján kell kiválasztani, stb.

141. Ha azonban az „átépítés” jogával a tulajdonos él vissza, akkor nem minősül joggal való visszaélésnek, ha a tervező nem adja hozzájárulását a terv átdolgozásához (az ügyben a tulajdonos eltért az építési engedélytől, és ehhez kívánta megszerezni a szerző hozzájárulását) [...]

144. A közelmúltban, az 1/2006. sz. ügyben eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy „a tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Szjt.-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához, vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükségszerű („reális”), magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetésellenes joggyakorlásnak minősülhet. Ezt a mérlegelést azonban esetenként kell elvégezni.”

Az SZJSZT-19/2012. sz. szakvéleményének értelmében:

„Az építészeti (funkcionális) művekre kialakult bírói és szakértői gyakorlat egyértelmű. A szerző nem akadályozhatja meg a tulajdonjog rendeltetészerű gyakorlásához nélkülözhetetlen műfelhasználást. Hogy a legfrissebb, publikált bírói döntés lényeges részét idézzük: „Az építmény tulajdonosát megilleti az a jog, hogy a tulajdonában álló épületet átépítse, ennek

során külső megjelenését, építészeti kialakítását, rendeltetését módosítsa vagy azt elbontsa. A tulajdonos használati jogának rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés nem eredményezheti a tervező szerzői jogainak sérelmét. A tervező szerzői joga szempontjából a felhasználó hasznosítási jogosultságait érdekösszeméréssel kell mérlegelni”. A jelen ügyben az érdekösszemérés döntő eleme a Program megvalósítása előfeltételét jelentő jogszabályi környezet, és az abban felsorolt célok (I. 7., 8. bekezdés). Nincs olyan jogszabályi tilalom, amely szerint a hozzájárulás ne volna feltételhez köthető. Azonban a hozzájárulás nem köthető a jognyilatkozat természetével, és a vagyongazdálkodó N. által képviselt tulajdonos jogaival védett érdekekkel össze nem férő feltételhez. Ha a feltétel tűzése a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményével ellentétes (ez csak esetről esetre dönthető el érdekmérlegeléssel), az joggal való visszaélést valósíthat meg, amely esetben a bíróság ítélettel pótolhatja a szerző hiányzó jognyilatkozatát. A szerzői jogosultnak nincs érvényes szerzői jogi jogcíme arra, hogy követelje, maga is részt vehessen a tervezésben. Mindazonáltal igen gyakorlatias, az eredményes felújítást elősegítő, a meglévő tervek ismeretét az áttervezésbe való ésszerű beépítését lehetővé tevő, s minden esetleges – akár alaptalan – jogvitát eleve kizáró megoldást jelent, ha az áttervezésben megfelelő módon részt vehetnek a korábbi tervek készítői. (Ezt a megoldást követték 1996-ban is – 7. melléklet). Ennek megfelelően a tervezésre természetesen bárki felkérhető a szerződési szabadság keretei között a felek által szabadon megállapítható szerződési feltételekkel, ideértve az ellenszolgáltatás mértékét is. Erre nézve alsó-felső határokat, betartandó tarifákat a szerzői jogi szabályok nem állapítanak meg.”

Fentiekre tekintettel az eljáró bíróságok az egyes esetek valamennyi körülményét figyelembe véve hozzák meg döntésüket az érdekek összeütközése tárgyában, az általuk elvégzett érdekösszemérés alapján.

Ezzel összefüggésben megjegyezhető, hogy a tulajdonostól a rendeltetésszerű joggyakorlás körében elvárható, hogy a tulajdonát képező épülettel kapcsolatos felhasználást megelőzően az érintett szerzői jogi jogosultságokkal rendelkező jogosultat a felhasználás engedélyezése céljából megkeresse és a szükséges engedélyeket megszerezze. Amennyiben a szerzői jogi jogosult visszaélésszerű joggyakorlása miatt az engedély megszerzésére nincsen mód, akkor e körülmény nem akadályozhatja a tulajdonost a mű felhasználásban.

Az eljáró tanács 10. és 11. kérdésre adott válasza

Az eljáró tanács az utolsó két kérdésre egybevonatan adja meg a válaszát, mivel e kérdések szintén szorosan összefüggnek egymással.

A tanács előjáróban kifejti, hogy a változtatás „indokolt” volta, mint az engedély nélküli felhasználás jogszerűségét megalapozó körülmény az Szjt.-ben nem szerepel, szerzői jogilag egységesen valójában nem is értelmezhető fogalom. Az Szjt. ismeri ugyan a „felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő” változtatásokat⁵, de itt nyilvánvalóan nem erre irányult a kérdés.

Az ún. érdekösszemérés során, különösen a tulajdonos visszaélésszerű joggyakorlásának megállapíthatósága kapcsán merülhet fel annak jelentősége, hogy a tulajdonos által megvalósított felhasználás mennyiben tekinthető indokoltnak (pl. a magánérdeken túlmutató

⁵ 50. § Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja

közérdek mennyiben támasztja alá szükségességét), mely körülmény az ő javára kerülhet figyelembe vételre a szerzői jogi jogosult kizárólagos engedélyezési jogaival történő összemérés során.

A Tanács utal azonban arra, hogy a mű engedély nélküli felhasználása alapvetően a szerzői jogosult jogainak sérelmét eredményezi. A tulajdonosi rendelkezési jogból és a szerzői jogi jogosultságból fakadó érdekek összemérése során mérlegelendő azon körülmény, hogy valamely tulajdonosi igény „indokoltnak” vagy „méltányolhatónak” tekinthető-e a szerzői jogi jogosult kizárólagos jogával való relációjában. A tulajdonosi igény „indokoltsága” „méltányolható volta” önmagában tehát nem ad előzetes felhatalmazást arra a tulajdonosnak, hogy a szerzői jogi jogosult megkeresése és engedélye nélkül használja fel a tulajdonát képező művet, amely hiányában felhasználása jogsértést valósít meg. Ebből kifolyólag a tulajdonosi igény „indokoltsága” „méltányolható volta” utólag sem adhat felmentést valamely szerzői jogosulti engedély hiányában történő jogszerűtlen felhasználásra abban az esetben, ha a szerzői jogi jogosult joggal való visszaélése egyébként nem állapítható meg.

A Testület eljáró tanácsa végül megjegyzi, hogy a kérdésben megfogalmazott szempontok alapján a funkciójukat veszített katonai barakk jellegű épületek megváltoztatására vonatkozó tulajdonosi igény érthető és elfogadható. A Város Jegyzőjének I.5612/16/2007. iktatószámú használatbavételi engedély indokolása szerint, a korábbi építési engedély többek között az „épület rekonstrukciójával, átalakításával, bővítésével, emeletráépítéssel Központ kialakítására” vonatkozott. A terület felújítását, hasznosítását célzó projekt révén, a magánérdek mellett számottevő hasznos közösségi funkció is jelentkezik.

Budapest, 2015. szeptember 10.

dr. Lábody Péter Csaba
a tanács elnöke

dr. Tarr Péter
a tanács előadó tagja

Szalay Tihamér
a tanács szavazó tagja